

Mitropolia Moldovei și Bucovinei

Teologie și Viață

Revistă de gândire și spiritualitate creștină

Serie nouă - Anul XXVIII (XCIV)
Nr. 9-12, septembrie-decembrie 2018

editura
doxologia

MAREA UNIRE DE LA 1918 REFLECTATĂ ÎN REVISTA „MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI”

Dr. Silviu-Constantin NEDELCO
Biblioteca Academiei Române din București

Abstract

In the pages of the orthodox theological journals, several texts were published on the subject of the Great Union from 1918, or the involvement of hierarchs and clerics in its formation, from 1945 to 1989. In the theological journal Mitropolia Moldovei și Sucevei were published 15 articles and studies on the subject of the Great Union from 1918. The present text aims to analyze the 15 texts that were published between 1968 and 1988. The only original text that was not affected by communist censorship was the one written by I. D. Lăudat, the rest being impregnated by elements with a specific communist ideology.

Keywords: Great Union from 1918, Metropolitan of Moldavia and Suceava, Romanian Orthodox Church, Orthodox theological journals, Communist censorship.

Introducere

Subiectul Marii Uniri de la 1918, începând cu anul 2018 când a fost serbat în toată țara centenarul României mari, a fost îndelung tratat de cercetători în diferite publicații de specialitate. Despre contribuția Bisericii Ortodoxe Române la înfăptuirea actului Marii Uniri din anul 1918 s-a scris și, probabil, se va mai scrie mult timp de acum înainte.

Astfel, au fost publicate în paginile revistelor bisericești ortodoxe mai multe texte având ca subiect Marea Unire de la 1918 sau implicarea ierarhilor și clericilor la înfăptuirea sa. În ceea ce privește stadiul actual al cercetărilor, pot fi menționate câteva lucrări care au apărut recent și care tratează acest subiect, respectiv presa bisericească și Marea Unire:

1. *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, vol. I și II, Editura Basilica, București, 2018;
2. Constantin Claudiu Cotan, *Biserica Ortodoxă Română în timpul Primului Război Mondial*, Editura Universitară, București, 2015;

3. Tincuța Ojog, *Marea Unire din 1918 reflectată în periodicele existente în Biblioteca Sfântului Sinod și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București. Bibliografie specială: 1917-2016*, Editura Basilica, București, 2018.

În ultima lucrare menționată, pentru perioada anilor 1945-1989, au fost amintite, de către autoarea lucrării, 241 de articole și/sau studii din 27 de reviste cercetate¹.

Dintre revistele cercetate amintim: „Duh și Adevăr” (Timișoara); „Renașterea” (Cluj); „Telegraful Român” (Sibiu); „Mitropolia Banatului” (Timișoara); „Mitropolia Olteniei” (Craiova); „Biserica Ortodoxă Română” (București); „Mitropolia Ardealului” (Sibiu); „Mitropolia Moldovei și Sucevei” (Iași); „Studii Teologice” (București); „Vestitorul” (Paris – Franța); „Păstorul cel bun” (Argeș); „Romanian Orthodox Church News” (București); „Calendarul Ortodox Credința” (Detroit – USA); „Mărturie Ortodoxă” (Olanda); „Glasul Bisericii” (București) ș.a.

Totodată, trebuie făcută precizarea că pentru anii 1947, 1949-1965, 1967, 1969 și 1974 autoarea lucrării nu a identificat nici un articol, care ar fi putut să analizeze tematica Marii Uniri². Din motive care nu sunt prea greu de înțeles ne putem da seama care fusese de fapt motivul real pentru care, în perioada anilor 1945-1965, nu au putut să apară foarte multe articole și studii cu privire la subiectul Marii Uniri de la 1918.

Unirea de la 1918 fusese făcută între toate provinciile istorice ale țării noastre însă, o parte din ele (nordul Bucovinei, Basarabia ș.a.), fuseseră luate în chip samavolnic de către Uniunea Sovietică. Cenzura comunistă, prin Direcția Generală pentru Presă și Tipărituri, a avut grijă să interzică cu desăvârșire apariția, în paginile revistelor bisericești, atât a numelor anumitor oameni politici, care făcuseră posibilă Marea Unire și care se regăseau pe o listă alfabetică, împreună cu toate lucrările lor³, cât și a subiectului în sine.

După anul 1965 lucrurile în țară au început să se mai așeze, din punct de vedere politic, și sintagma „Marea Unire de la 1918”,

¹ Tincuța Ojog, *Marea Unire din 1918 reflectată în periodicele bisericești existente în Biblioteca Sfântului Sinod și Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București. Bibliografie specială: 1917-2016*, Editura Basilica, 2018, pp. 63-99.

² Tincuța Ojog, *Marea Unire din 1918...*, pp. 64, 69-70.

³ Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri, dosarul nr. 1/1949, f. 3-71.

deși a fost un subiect dificil de abordat cu câțiva ani înainte, în perioada comunismului de tip stalinist, acum începuseră să fie publicate o serie de articole și studii pe această temă, dar care erau îmbibate cu un puternic iz propagandistic comunist. Cititorii „experimentați” și deprinși cu mijloacele și metodele cenzurii comuniste nu s-au lăsat influențați de imixtiunile străine de text care apăreau în conținutul revistelor bisericești.

1. O analiză a unor texte publicate în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”

Reîntorcându-ne la revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, care face obiectul cercetării de față, putem observa că au fost publicate mai multe texte cu privire la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia, pe care le vom reda în continuare în ordine cronologică:

1. [Redacția], *1 decembrie 1918 – 1 decembrie 1968*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XLIV (1968), nr. 11-12, pp. 609-616;

2. † Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Pastorală la Nașterea Domnului – 1978*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 644-649;

3. † Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Pastorală la Nașterea Domnului – 1978*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 650-654;

4. † Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Măreață zi, înălțătoare zi*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 655-660;

5. † Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Referiri ale Episcopului Melchisedec la unirea și unitatea românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 661-667;

6. Gh. Buzatu, *Marea Unire a Românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 668-675;

7. I. D. Lăudat, *Unirea românilor de peste munți cu Patria Mamă (1 Decembrie 1918) în amintirea contemporanilor și a presei vremurilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 676-684;

8. Pr. Scarlat Porcescu, *Contribuții aduse de slujitori bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 685-714;

9. Pr. C. Cazan, *Slujitori ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor în lupta pentru reîntregirea pământului străbun*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 715-721;

10. Protos. Partenie Apetrei, *Cinstirea făuritorilor Unirii din Decembrie 1918 în Arhiepiscopia Iașilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 722-724;

11. Pr. C. Pelin, *Mărturii în piatră care oglindesc entuziasmul și victoria ostașilor noștri în lupta pentru făurirea statului național unitar român*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 724-725;

12. † Teocist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Mitropolitul Pimen Georgescu, sprijinitor al luptei pentru întregirea și unitatea neamului*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIX (1983), nr. 10-12, pp. 512-522;

13. † Pimen Suceveanul, Arhiepiscop și Mitropolit, *Unirea – visul de aur al românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LX (1984), nr. 10-12, pp. 691-693;

14. Pr. C. Buzdugan, *Decembrie – luna împlinirii românești*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIV (1988), nr. 6, pp. 3-4;

15. D. Ivănescu, *Marea Unire*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIV (1988), nr. 6, pp. 5-15.

Astfel, în paginile revistei „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, am identificat un număr de 15 texte care au drept subiect Marea Unire de la 1918 și care au fost publicate între anii 1968 – 1988.

Primul articol, apărut în anul 1968 sub semnătura Redacției revistei, se intitulează *1 decembrie 1918 – 1 decembrie 1968* fiind dedicat celor cinci decenii de la unirea Transilvaniei cu țara. Prima parte a textului reprezintă o introducere în continuitatea istorică a românilor pe pământ transilvănean, aducând ca argument „conștiința unității de origine, limbă, credință și obiceiuri a românilor”⁴, care „nu a putut fi niciodată distrusă, ci, din contră, i-a unit și i-a legat”⁵. În continuare se vorbește despre „stăpânirile străine asupra noastră (sic!)”, un leitmotiv utilizat frecvent de ideologia comunistă în diferite scrieri, și despre faptul că începând cu secolul al III-lea poporul român „a fost cotropit de nenumărate ori, stăpânirile străine, mai scurte sau mai îndelungate, n-au putut împiedica și înăbuși aspirațiile, tendințele românilor de a se uni și de a avea un

⁴[Redacția], *1 decembrie 1918 – 1 decembrie 1968*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XLIV (1968), nr. 11-12, p. 609.

⁵*Ibidem*, p. 609.

singur stat”⁶. Sunt amintite relațiile comerciale și economice dintre cele trei țări românești, Moldova, Țara Românească și Transilvania, și desființarea vămilor de la hotare dintre Moldova și Țara Românească⁷.

Studiul punctează și subiectul despre circulația cărților în țările române, dând ca prim exemplu „Psaltirea Șcheiană, Codicele și Psaltirea voronețiană, care deși s-au scris în Maramureș, au circulat și în Moldova, unde au și fost descoperite”⁸, fiind enumerate apoi și alte cărți de cult, precum Cazania Mitropolitului Varlaam al Moldovei, care „a avut cea mai largă circulație în Țara Românească, Transilvania și Moldova, fiind citită și căutată, pentru frumusețea graiului și a conținutului ei, nu numai de episcopi și preoți, dar chiar și de sătenii care știau a citi”⁹. Se menționează apoi trimiterea unor episcopi și mitropoliți în diferite misiuni „adăpostiți dintr-o țară în alta, din cauza prigoanelor sau războaielor, a hirotonisirilor de preoți pentru Transilvania, în Moldova sau în Țara Românească”¹⁰, precum și înființarea la Vad, de către domnitorul Ștefan cel Mare al Moldovei, a primei episcopii ortodoxe din Transilvania¹¹.

În continuare sunt enumerate ctitoriile diferiților domni și boieri din Moldova și Țara Românească, numeroasele danii făcute de aceștia care au constat în „bani, veșminte, odoare și cărți de cult”¹². Argumentul istoric este readus în discuție pe baza consemnărilor lui Nicolaus Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, stolnicul Constantin Cantacuzino ș.a.¹³. Este menționată prima unire a celor trei țări române, făcută de Mihai Vitezul care „la 1 noiembrie 1599 și-a făcut intrarea solemnă în Alba Iulia înconjurat de ostașii săi victorioși”¹⁴ și care semna în hrisoavele „emise de noua cancelarie [...] Domn al Țării Românești și al Ardealului”¹⁵. După ce a ajuns și în Moldova, unde domnitorul Ieremia Movilă fugise împreună cu toți ierarhii, a reorganizat administrația,

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem*, p. 610.

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem*, p. 611.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem*, p. 613.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem*, p. 613.

¹⁵ *Ibidem.*

însă nu a rămas aici mai mult de două luni, deoarece s-a întors în Transilvania „din cauza răscoalei nobilimii din Transilvania”¹⁶. Deși, această unire a durat foarte puțin timp, din cauza trădării generalului Basta la care a căzut pradă Mihai Viteazul, fiind asasinat mișelește pe Câmpia Turzii în ziua de 9/19 august 1601, „a rămas un act de neuitat, considerat mai târziu ca un ideal scump, despre care aveau să vorbească, veac după veac, și spre care să tindă, toți românii”¹⁷.

După ce sunt amintite alte trei mari momente din istoria țării noastre și anume: revoluția de la 1848, unirea de la 1859 dintre Moldova și Țara Românească, precum și Războiul de Independență (1877-1878)¹⁸, se vorbește apoi despre începerea Primului Război Mondial, eveniment care a culminat cu Marea Unire de la 1918. Astfel, „s-a ajuns, după lupte îndelungate, ca, în istorica zi de 1 decembrie 1918, să se îndrepte spre Alba Iulia, spre a serba mărețul act al Unirii Transilvaniei cu România, șiruri lungi de țărani muncitori, intelectuali”¹⁹. De reținut este faptul că nu se spune nimic despre ierarhii ortodocși și greco-catolici care au participat la Marea Unire și nici despre faptul că membrii partidelor istorice, care fuseseră prezenți la citirea actului Unirii, o parte din ei se aflau în închisorile comuniste, iar unii dintre aceștia muriseră în detenție.

Nu este greu de înțeles faptul că din cauza cenzurii comuniste anumite nume de ierarhi, preoți, intelectuali și oameni politici au fost trecute sub tăcere, din cauza faptului că încă se aflau pe lista persoanelor indezirabile pentru regimul totalitar.

Al doilea text, apărut la zece ani distanță față de primul, este pastorală de Crăciun a Mitropolitului Teoctist al Moldovei. Acesta, în cea de-a doua parte a pastoralei sale, vorbește despre „mesajul obârșiei unității românilor din Moldova, din Muntenia și Transilvania care a strălucit puternic prin secolele, care au lăsat sigiliul nemuritor al neatârării, al năzuințelor de libertate, de dreptate și de pace pe tot întinsul anilor”²⁰. Este amintită unirea „celor trei

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, p. 615.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 615-616.

¹⁹ *Ibidem*, p. 616.

²⁰ † Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Pastorală la Nașterea Domnului – 1978*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 648.

provincii românești sub sceptrul lui Mihai Vodă Viteazul”²¹, revoluția pașoptistă, mica unire de la 1859 și Războiul de Independență²². Astfel, „la 1 Decembrie 1918, după atâtea frământări și lupte, zorile făuririi unității tuturor fiilor ținuturilor românești înlăuntru aceluiasi stat străluceau cu putere în piepturile celor 1228 de delegați din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, care, în prezența a peste o sută de mii de participanți au proclamat pe câmpul lui Horia de la Alba Iulia unirea cu România «pentru toate veacurile»”²³.

Mai departe, apare un pasaj cu specific ideologic comunist, și anume: „aniversarea a șase decenii de la formarea statului național unitar român, la 1 decembrie, a fost pentru noi un înălțător moment pentru a ne arăta adâncă recunoștință pentru țeți acei fii scumpi ai poporului nostru care au luptat veacuri de-a rândul, în condiții nespuse de grele și cu prețul vieții lor au împlinit visul de aur al unirii tuturor românilor. Inimile noastre au fremătat și freamătă alături de ale întregului popor de dragoste de țară (sic!), de devotament pentru Conducerea de stat în frunte cu Mult Stimatul Președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu, crainicul devotat și neabătut al celor mai nobile principii de prietenie și colaborare, de stimă și pace între popoare, de libertate, de independență și de suveranitate pentru toate neamurile pământului”²⁴. Reiese foarte clar, din acest ultim paragraf, faptul că fusese scris „la comandă”, pentru simplul motiv ca cenzura comunistă să aprobe publicarea textului pastoralei și, implicit, al revistei.

Mitropolitul Teoctist al Moldovei vorbește în continuare despre „dreptul sacru al fiecărui popor de a fi stăpân pe destinele sale”²⁵, și de primejdia înarmării și înmulțirii armamentului, temă des uzitată în perioada respectivă, precum și despre „Declarația semnată la Moscova de Delegația țării noastre, condusă de Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România”²⁶.

Din cele două citate anterioare cu privire la președintele României, reținem un aspect foarte interesant, și anume, faptul că formula de adresare folosită nu a fost „tovarășul Nicolae Ceaușescu”, după cum ne-am fi așteptat, ci „Domnul Nicolae Ceaușescu”.

²¹ *Ibidem*, p. 648.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

Următorul text este tot o pastorală de Crăciun însă a Preasfințitului Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, unde se menționează despre Marea Unire în partea a patra a textului. După ce este amintită „poziția țării noastre cu privire la problema păcii și a dezarmării. Prin glasul cel mai autorizat al celui mai iubit fiu al popoului nostru, Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu”²⁷ și delegația la Moscova din luna noiembrie 1978 „în frunte cu Domnul Nicolae Ceaușescu”²⁸, se vorbește într-o frază despre Marea Unire de la 1918.

Astfel, Preasfințitul Părinte Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, afirmă că „la marea întâlnire de la 1 decembrie, când s-a sărbătorit împlinirea a 60 de ani de la Marea Unire din 1918, s-au accentuat și mai mult problemele esențiale care izvorăsc din conștiința unității noastre naționale”²⁹. Enumerând mai departe cele trei idei, „continuitate, unitate și neatârnare”³⁰, afirmă că ziua de „1 Decembrie 1918 s-a înscris ca una din zilele cele mai mari și mai strălucite din istoria poporului român: ziua împlinirii visului secular – făurirea statului național unitar român”³¹. Trei idei pe care le regăsim aici, la fel ca în pastorală Mitropolitului Teoctist, sunt: 1) lupta pentru pace și dezarmare; 2) folosirea sintagmei „Domnul Nicolae Ceaușescu” iar nu „Tovarășul Nicolae Ceaușescu”; 3) împlinirea visului secular al românilor: „făurirea statului național unitar român”.

Acesta își încheie discursul despre Marea Unire cu aceste cuvinte: „făurirea statului național unitar în 1918, rămâne un act epocal al istoriei României moderne și o deschidere către România socialistă de astăzi în care s-a instaurat libertatea desăvârșită (sic!), în care s-a îndepărtat pentru totdeauna exploatarea omului de către om, în care independența țării a devenit o realitate de nezdruccinat, în care s-au împlinit și se împlinesc marile idealuri formulate cu șase decenii în urmă”³².

²⁷ † Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Pastorală la Nașterea Domnului – 1978*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 653.

²⁸ *Ibidem*, p. 653.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 654.

³² *Ibidem*.

Pentru a-și arăta fidelitatea față de regimul comunist, acesta aduce în discuție și abolirea monarhiei în ziua de 30 decembrie 1947, „acum trezeci și unu de ani și proclamarea Republicii Populare Române, devenită Republica Socialistă România la 21 august 1965”³³, eveniment care, asemenea Marii Uniri de la 1918, se înscrie „pe aceeași linie ascendentă de mari realizări”³⁴. La fel ca în pastorală Mitropolitului Teoctist, nici acest text nu a scăpat de cenzura comunistă și nici de imixtiunile cu specific ideologizant.

Articolul următor este semnat de către Mitropolitul Teoctist al Moldovei și se intitulează *Măreață zi, înălțătoare zi*, fiind dedicat integral evenimentului Marii Uniri de la 1918. Acesta își începe textul aducând în atenție nr. 20 din 20 noiembrie / 3 decembrie 1918 al ziarului *Românul*, unde fuseseră menționați „românii din Banat, Crișana și Transilvania, înfruntând gerul iernii [...] la Alba Iulia pentru a striga cu o voce, precum odinioară pe Câmpia Libertății: «Vrem să ne unim cu țara»”³⁵. Astfel, prin voința românilor din Transilvania și a „naționalităților conlocuitoare care purtau în inimi dragostea de adevăr”³⁶, s-a făurit „pentru totdeauna statul național unitar român”³⁷. Mai departe este adusă în discuție tema dezarmării „de care este călăuzită Conducerea noastră de stat”³⁸, făcând apoi o incursiune în istoria țării noastre și aducând ca argument continuitatea pe acest pământ. Astfel, spune că la baza Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 stau „jertfele lui Horia, Cloșca și Crișan, cele de la 1821 și 1848, ca și cele din 1859 și 1877”³⁹, care au condus în final la „formarea statului național unitar român, acum 60 de ani”⁴⁰. Este amintit, probabil, tot din rațiuni care priveau înșelarea vigilenței cenzurii comuniste, momentul de la 23 August 1944⁴¹ cu urmările sale benefice pentru țara noastră (sic!).

³³ *Ibidem.*

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ † Teoctist, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Măreață zi, înălțătoare zi*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 655.

³⁶ *Ibidem.*

³⁷ *Ibidem.* Această idee se regăsește și în cele două pastorale de Crăciun menționate anterior.

³⁸ *Ibidem*, p. 656.

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

Ne surprinde, în schimb, faptul că un paragraf a trecut neobservat de cenzorii comuniști, și anume: „și noi, ca fii ai poporului român și ca slujitori ai Altarului străbun, urmași ai acelor preoți, ierarhi și alți făclieri ai neamului românesc, care, acum 60 de ani, au dat glas hotărârii de a se uni într-un singur stat – statul național unitar român”⁴². Este foarte important de menționat acest aspect deoarece, dacă în urmă cu un deceniu, în primul articol cercetat, nu erau amintiți decât țărani muncitori și intelectualii, ca participanți la Marea Unire de la 1918, aici se vorbește în mod indirect despre preoții și ierarhii care au fost atunci la Alba Iulia.

Autorul nu se oprește aici și, de data aceasta, în finalul articolului său oferă un citat din Nicolae Iorga care vorbea despre cei care pregătiseră unirea din 1918, și anume: „Călugărașii de odinioară de la Blaj și de aiurea, bieți purtători de cărți din sat în sat, aceia care stăteau în strană și se închinau lui Dumnezeu, aceia care, înaintea copiilor, îi învățau evanghelia neamului, săracii și desculții intelectualității românești”⁴³. Articolul se încheie cu aceste cuvinte: „nu poate fi o mai mare satisfacție, mai durabilă și totdeauna actuală, decât aceea de a te simți și a te știi în marea familie a neamului tău”⁴⁴. La o lectură atentă a textului ne putem da seama că el a fost scris într-un context istoric specific regimului Ceaușescu, catalogat de unii istorici drept „comunismul de tip naționalist”.

Un alt text scris de Preasfințitul Părinte Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, în afară de pastorală sa de Crăciun, este următorul: *Referiri ale Episcopului Melchisedec la unirea și unitatea românilor*. Limbajul de lemn, specific epocii comuniste, poate fi observat încă din primul paragraf, unde autorul descrie activitatea Episcopului Melchisedec Ștefănescu ca una „prodigioasă, desfășurată într-o epocă de mari și hotărâtoare împliniri pentru istoria modernă”⁴⁵, acesta fiind descris ca un „mare patriot”⁴⁶. În paragraful următor, după ce este amintit faptul că se sărbătorește „împlinirea a șase decenii de la făurirea statului național unitar român”⁴⁷, este dat un

⁴² *Ibidem*.

⁴³ N. Iorga, *Documente din Senat*, București, 1918, p. 52 *apud Ibidem*, p. 660.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 660.

⁴⁵ † Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Referiri ale Episcopului Melchisedec la unirea și unitatea românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 661.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

citată cu privire la unire din discursul Președintelui Nicolae Ceaușescu⁴⁸. Reîntorcându-se la Episcopul Melchisedec Ștefănescu, autorul afirmă că acesta „a trecut către Domnul înainte de împlinirea visului de aur al națiunii române: făurirea unui stat național unitar”⁴⁹. Episcopul Eftimie vorbește mai departe despre preocupările cărturărești ale Episcopului Melchisedec, pe care Nicolae Iorga l-a numit „om cu chemare științifică”⁵⁰, apoi despre legătura dintre românii din cele trei provincii istorice și dorința acestora de unire. Acesta își încheie articolul cu afirmația următoare: „am prezentat doar câteva aspecte privind istoria poporului român, așa cum a înțeles-o Episcopul Melchisedec [...] 1 Decembrie 1918, împlinirea multor și seculare vreri, a fost ziua care a dat mărturie despre lupta dreaptă a strămoșilor pentru făurirea statului național unitar român”⁵¹. O sintagmă comună, des folosită de cei doi ierarhi în textele lor, cu privire la Marea Unire de la 1918, este „făurirea statului național unitar român”.

Un alt text, pe care dorim să-l amintim, se intitulează *Marea Unire a Românilor*, purtând semnătura istoricului Gheorghe Buzatu. De remarcat este faptul că în cuprinsul revistei titlul articolului este *Marea unire a românilor* pe când la pagina unde începe textul propriu-zis este scris cu majuscule: *Marea Unire a Românilor*. Cu siguranță putem identifica și aici, în această modificare semnificativă, ochiul „neadormit” (sic!) al cenzurii comuniste.

Din nefericire nici textul acesta nu este scutit de „tributul” oferit cenzurii prin introducerea, chiar din primul paragraf, a sintagmei „făurirea statului național unitar român”⁵². Apoi, se aduce ca prim argument pentru destinul poporului român „caracterul unitar al dezvoltării sale istorice”⁵³, dezvoltând acest subiect în care autorul arată cum a existat o unitate „etică, lingvistică și cultural-politică”⁵⁴, care au culminat cu o „conștiință de neam, ce a evoluat

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 287 apud *Ibidem*, p. 661.

⁵¹ *Ibidem*, p. 667.

⁵² Gh. Buzatu, *Marea Unire a Românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 668.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

permanent în tot cursul Evului Mediu, transformându-se, la începutul epocii moderne, în conștiința națională⁵⁵. Autorul, îl aduce apoi în discuție pe Mihai Viteazul, care într-un „document memorabil din 27 mai 1600, el se intitula în consecință «voievod și domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei»⁵⁶.

În continuare, studiul parcurge istoria și ajunge la Primul Război Mondial despre care se spune că „a avut, după cum este bine cunoscut, un caracter imperialist în ansamblu”⁵⁷. Nu putem fi de acord cu această idee, care este una de sorginte comunistă și care făcea parte din arsenalul propagandei sovietice, însă motivul pentru care, probabil, se regăsește aici, este din cauză că aceasta era direcția oficială stabilită de către istoriografii de partid. Astfel, în contextul politic și istoric al Primului Război Mondial, autorul arată că intrarea României în război alături de trupele Antantei contra Puterilor Centrale, a fost condiționată de garantarea necondiționată a „integrității teritoriale a României în toată întinderea frontierelor sale actuale”⁵⁸. Revine, apoi, la aceeași descriere a războiului, care „a purtat în general un caracter imperialist”⁵⁹, și că România a luptat încă de la început pentru „realizarea năzuinței de veacuri a poporului nostru – desăvârșirea statului național unitar și independent”⁶⁰. Mai departe, autorul dă un citat dintr-o carte a președintelui Nicolae Ceaușescu, care vorbea despre „coalitia imperialistă anglo-franco-rusă, care promitea satisfacerea revendicărilor unirii Transilvaniei cu țara”⁶¹.

Ajungând la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, amintește de cei 1228 delegați care „adoptară, în prezența a peste 100.000 de români veniți din toate colțurile Transilvaniei [...] decizia Marii Adunări Naționale”⁶². Documentul a fost prezentat de „luptătorul patriotic Vasile Goldiș”⁶³ în ziua de 1 decembrie 1918 la Alba Iulia,

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ *Ibidem*, p. 669.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 670.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 671.

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 3, Editura Politică, București, 1969, p. 713 *apud Ibidem*, p. 672.

⁶² *Ibidem*, p. 674.

⁶³ *Ibidem.*

decizia unirii fiind „primită în unanimitate de Marea Adunare Națională”⁶⁴. Textul istoricului Gheorghe Buzatu se încheie tot cu un citat din președintele Nicolae Ceaușescu⁶⁵.

Articolul lui I. D. Lăudat este unul inedit, întrucât, tratează Marea Unire în amintirea contemporanilor și a presei. Sunt trecute în revistă următoarele ziare: *Românul* – Arad, *Unirea* – Blaj, *Alba Iulia* – Alba Iulia, *Libertatea* – Orăștie.

Autorul aduce în discuție „o întrebare care a stăruit peste ani în legătură cu numărul participanților la această sărbătoare a Transilvaniei”⁶⁶, despre care ziarele menționate au emis tot felul de numere, între 80.000 și 100.000 de persoane. Din însemnările unor contemporani, precum Ion Clopoței – 100.000⁶⁷, Pavel Malița – 120.000⁶⁸, alții spuneau că fuseseră 200.000⁶⁹, iar Laurențiu Oanea afirmase că numărul participanților a fost de „sute de mii”⁷⁰. Însă, autorul face o foarte bună remarcă, și anume că: „adevărul este că nimeni n-a putut număra imensitatea de capete care a venit la marea sărbătoare a Transilvaniei”⁷¹. Sunt citați apoi și alți memorialiști care au surprins momentul: Vasile Ilea, Al. Criva, Dumitru Antal, Petre A. Boțian ș.a. Tot aici, este redat un moment emoționant cu George Pop de Băsești despre care istoricul Silviu Dragomir spunea că „venerabilul bătrân sosise la Alba Iulia din ajun, dar condițiile drumului îl doborâseră la pat”⁷². Întrebându-l cineva pe vechiul președinte al Comitetului Român cum de s-a încumetat la o astfel de călătorie, acesta i-a răspuns: „Cum să nu vin nepoate când ziua asta o aștept de 80 de ani. Am venit, chiar dacă această călătorie m-ar costa viața”⁷³.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 675.

⁶⁶ I. D. Lăudat, *Unirea românilor de peste munți cu Patria Mamă (1 Decembrie 1918) în amintirea contemporanilor și a presei vremurilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 677.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei – 1 decembrie 1919*, București, 1970, p. 159 apud *Ibidem*, p. 677.

⁷¹ *Ibidem*, p. 677.

⁷² *Ibidem*, p. 678.

⁷³ *Ibidem*.

Din redarea unor fragmente din discursul lui Vasile Goldiș reținem: „Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 și decretează unirea românilor și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România”⁷⁴. Textul acestuia se încheie cu prezentarea episodului venirii delegației Transilvaniei la București „care aducea semnul Unirii pe veci a Transilvaniei cu Patria Mamă”⁷⁵.

Cel mai important lucru care trebuie reținut în privința acestui articol este faptul că nu conține nici o singură urmă a imixtiunii cenzurii comuniste. Ne miră, totuși, acest lucru, deoarece textul fusese publicat împreună cu alte două, în nr. 9-12 din septembrie-decembrie 1978, care aveau același subiect. Astfel, intervine o întrebare, firească, de altfel, cum a putut trece neobservat acest text de cenzura comunistă, de la Departamentul Cultelor⁷⁶?

Un studiu consistent îl reprezintă cel al preotului Scarlat Porcescu de la Arhiepiscopia Iașilor intitulat *Contribuții aduse de slujitori bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*. Încă din primul paragraf se poate observa prezența sintagmelor cu specific ideologic comunist: „chiar de la nașterea sa, poporul român a luptat, aproape, neconținut pentru apărarea pământului natal, pentru neatârnare și libertate”⁷⁷. Sunt prezentate apoi formațiunile politice „cunoscute sub numele de țări - «Țara Românilor» (Bolahovenilor) [...] «Țara Vrancei» (a Brodnicilor) [...] «Țara Românească» (Valachia) [...] «Țara Loviștei», «Țara Jiurilor”⁷⁸. Vorbind despre Unirea înfăptuită de Mihai Viteazul afirmă că „ceea ce a înjghebat acest domnitor n-a rezistat, deoarece toate puterile învecinate care vedeau în statul român,

⁷⁴ *Ibidem*, p. 680.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 684.

⁷⁶ De precizat faptul că Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor (1949-1975), respectiv Comitetul pentru Presă și Tipărituri (1975-1977), instituția oficială a cenzurii comuniste, fusese desființată în anul 1977, iar prerogativele acesteia fuseseră preluate de către alte instituții precum redacțiile editurilor, Agerpres, Consiliul Culturii și Educației Socialiste ș.a., prin transferul angajaților ei în aceste instituții.

⁷⁷ Pr. Scarlat Porcescu, *Contribuții aduse de slujitori bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 685.

⁷⁸ *Ibidem*.

unit sub o conducere centrală, o stavilă, chiar un pericol în calea intereselor lor expansioniste (sic!)”⁷⁹. Și aici apare, la fel ca în textele Mitropolitului Teoctist al Moldovei și Eftimie al Romanului și Hușilor, aceeași idee de factură comunistă: „formarea statului național unitar al românilor”⁸⁰.

Mai departe, vorbind despre unirea de la 1859 făcută de domnitorul Alexandru Ioan Cuza și despre Războiul de Independență din 1877, revine la ideea făuririi statului național unitar român pentru care „au stăruit prin diferite mijloace pentru îndeplinirea marelui ideal național [...] și mulți socialiști: M. Gh. Bujor, G. Grigorovici, Iosef Jumanca, I. Flueraș, Aurel Lazăr ș.a., care luptau pentru statornicirea unor condiții social-politice umane”⁸¹. În continuare dă un citat din Nicolae Ceaușescu⁸². În partea a treia a studiului său, preotul Scarlat Porcescu vorbește despre slujitorii din Arhiepiscopia Iașilor, care și-au adus contribuția la „înfăptuirea idealului național”⁸³, amintind pe Mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei, preoții de mir, călugării și călugărițele. În ultima parte a materialului, intitulat *Înfăptuirea statului român unitar*, acesta vorbește despre sfârșitul Primului Război Mondial, și se încheie cu momentul unirii Transilvaniei cu România. Nu lipsesc, de asemenea, sintagmele cu specific ideologic comunist precum „mari manifestații muncitorești”⁸⁴, autorul dând un citat chiar și din Miron Constantinescu⁸⁵.

Limbajul de lemn specific epocii comuniste se regăsește în ultimul paragraf, unde autorul afirmă că „noi, cei de astăzi, moștenitori ai edificiului național zidit în 1918, readucem în conștiința noastră pe toți acei fii ai neamului care [...] au depus eforturi și strădanii remarcabile, pentru înălțarea acestui edificiu, ne închinăm în semn de omagiu”⁸⁶. De reținut este faptul că cea mai importantă parte a acestui text, în afară de limbajul de lemn care predomină întreg materialul, considerăm că este enumerarea clericilor de mir

⁷⁹ *Ibidem*, p. 686.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*, p. 687.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*, pp. 691-709.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 712.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 713.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 714.

și a călugărilor, respectiv călugărițelor, din Arhiepiscopia Iașilor care au participat la Război⁸⁷.

Preotul C. Cazan enumeră în articolul său, *Slujitori ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor în lupta pentru reîntregirea pământului străbun*, preoții și cântăreții bisericești care au luptat și și-au dat viața în Primul Război Mondial. Textul nu este unul original, întrucât, preia descrierile făcute preoților militari din cartea preotului iconom Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, apărută la București în 1921. În ceea ce privește Marea Unire de la 1918 acesta afirmă că ea s-a înfăptuit „ca o urmare firească și ca o răsplată a jertfelor aduse pe altarul Patriei”⁸⁸.

Ideea făuririi statului național unitar român se regăsește și în articolul semnat de protos. Partenie Apetrei, unde se amintește de împlinirea a șase decenii de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. După ce vorbește despre lupta înaintașilor pentru pământul strămoșesc, este adusă în discuție ideea păcii și faptul că Biserica denunță războiul ca fiind unul din cele mai mari rele ale omenirii⁸⁹. Autorul prezintă mai multe fotografii cu monumente ridicate în cinstea eroilor, din anumite parohii din Dorohoi. Cu toate acestea, titlul nu reflectă conținutul textului, singura trimitere la cinstirea eroilor în Arhiepiscopia Iașilor fiind fotografiile cu monumentele respective și menționarea Mitropolitului Pimen Georgescu al Moldovei.

Articolul preotului C. Pelin, intitulat *Mărturii în piatră care oglindesc entuziasmul și vitejia ostașilor noștri în lupta pentru făurirea statului național unitar român*, prezintă, la fel ca textul precedent, mai multe monumente ridicate în cinstea eroilor căzuți în timpul Primului Război Mondial. Autorul oferă ca exemplu monumentele de la Poiana Sărată, Măgura, Mănăstirea Cașin, Oituz, Viișoara – Târgu Ocna, Scorțeni – Bacău⁹⁰. Descrierea monumentelor eroilor,

⁸⁷ *Ibidem*, pp. 699-709.

⁸⁸ Pr. C. Cazan, *Slujitori ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor în lupta pentru reîntregirea pământului străbun*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 721.

⁸⁹ Protos. Partenie Apetrei, *Cinstirea făuritorilor Unirii din Decembrie 1918 în Arhiepiscopia Iașilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, p. 722.

⁹⁰ Pr. C. Pelin, *Mărturii în piatră care oglindesc entuziasmul și vitejia ostașilor noștri în lupta pentru făurirea statului național unitar român*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIV (1978), nr. 9-12, pp. 724-725.

în cele două pagini ale articolului, se încheie cu următorul citat, îmbibat de idei cu specific ideologic comunist: „înfăptuirea unității statului român, eveniment epocal în afirmarea și dezvoltarea istorică a poporului nostru, a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României contemporane [...] întregului nostru popor, luptător neabătut pentru păstrarea unității și suveranității sale naționale, pentru bunăstare și pace”⁹¹.

Un text scris de Mitropolitul Teoctist al Moldovei aduce în discuție Marea Unire de la 1918 și contribuția înaintașului său, Mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei⁹². Textul nu are un caracter original, ci prezintă activitatea Mitropolitului Pimen al Moldovei în același limbaj de lemn specific epocii comuniste, articolul încheindu-se cu următorul citat: „în unitate desăvârșită cu întregul nostru popor, cu munca și cu aspirațiile lui, cu încrederea sa în viitorul strălucit, cu lupta nestăvilită pentru pace și dezarmare, cu atașamentul și dragostea lui pentru înțeleapta conducere de stat (sic!)”⁹³.

Episcopul vicar Pimen Suceveanul a semnat în anul 1984 un text intitulat *Unirea – visul de aur al românilor*. Textul acestuia, de numai trei pagini, prezintă ideea de unire ca un „vis de aur al românilor”, „făurirea unirii de la 1918 a încununat istoria Bisericii cu dobândirea rangului de patriarhat (în anul 1925, n.n.)”⁹⁴. Nu lipsesc nici din acest text frazele cu specific ideologic comunist: „prin libertățile democratice și religioase (sic!) din Patria noastră – au dat posibilitatea afirmării celor mai nobile și mai înalte năzuințe nutrite de fiii și slujitorii Bisericii noastre și ai celorlalte Culte, care împreună cu toți fiii poporului nostru, muncesc pentru făurirea unui viitor luminos și fericit și luptă pentru apărarea păcii și vieții pe pământ, având în fruntea lor pe neîntrecutul și recunoscutul «erou al păcii», Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu”⁹⁵.

Penultimul articol îi aparține preotului C. Buzdugan, intitulat simbolic *Decembrie – luna împlinirilor românești*. Articolul este unul

⁹¹ *Ibidem*, p. 725.

⁹² † Teoctist, Arhiepiscop și Mitropolit, *Mitropolitul Pimen Georgescu, sprijinitor al luptei pentru întregirea și unitatea neamului*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LIX (1983), nr. 10-12, pp. 512-522.

⁹³ *Ibidem*, p. 522.

⁹⁴ † Pimen Suceveanul, Arhiepiscop și Mitropolit, *Unirea – visul de aur al românilor*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LX (1984), nr. 10-12, p. 693.

⁹⁵ *Ibidem*.

propagandistic, încercând să dea legitimitate unui eveniment care a schimbat pentru totdeauna fața României actuale, și anume: proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947 prin abdicarea regelui Mihai I. Autorul preia aceeași idee de la predecesorii săi, aceea a *făuririi statului național unitar român*, prin Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Nu uită să-l citeze și pe Președintele Nicolae Ceaușescu, care vorbea despre „cea de-a 70-a aniversare a formării statului național unitar român”⁹⁶. Articolul se încheie cu îndemnul „patriotic” (sic!) adresat tuturor cititorilor: „să căutăm deci unirea cu toții, trăită istoric și manifestată în anii 1859 și la 1 Decembrie 1918”⁹⁷.

Ultimul text analizat de noi este acela al lui D. Ivănescu, intitulat *Marea Unire*, care continuă aceeași orientare a articolului precedent. Ideea „făuririi statului național unitar român” este prezentă alături de un „binemeritat” (sic!) citat din „președintele Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu”⁹⁸. De prisos este de amintit faptul că articolul nu are nici o notă de originalitate, autorul preluând informații din textele publicate anterior cu privire la Marea Unire de la 1918. Acesta nu uită să amintească de „ascensiunea și luarea puterii în multe state europene de către regimuri fasciste și dictatoriale”⁹⁹. Textul se încheie „apoteotic” (sic!) cu un citat dintr-un discurs ținut de „Președintele Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, la Plenara din 28 noiembrie 1988”¹⁰⁰.

Concluzii

Tema aceasta a Marii Uniri, care a avut loc la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, a trezit interesul unor teologi ortodocși de a publica diferite articole și studii în acest sens.

În revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei” au fost publicate 15 articole și studii, având ca subiect Marea Unire de la 1918. Singurul text original care n-a fost afectat de cenzura comunistă a fost acela scris de I. D. Lăudat, restul fiind impregnate de elemente cu specific ideologic comunist.

⁹⁶ Pr. C. Buzdugan, *Decembrie – luna împlinirii românești*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIV (1988), nr. 6, p. 3.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 4.

⁹⁸ D. Ivănescu, *Marea Unire*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LXIV (1988), nr. 6, p. 5.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 15.

¹⁰⁰ *Ibidem*.